

ÎN AMINTIREA PROFESORULUI ZIMBARDO
– de la psihologia răului la psihologia eroismului –
(1933–2024)

Profesorul Philip Zimbardo, unul dintre cei mai renumiți psihologi din lume, a decedat în ziua de 14 octombrie, la casa sa din San Francisco, la vârsta de 91 de ani.

Am avut ocazia să-l cunosc pe profesorul Philip Zimbardo la Congresul Internațional de Psihologie de la Berlin din 2008. A fost invitat să susțină o prelegere (*Efectul Lucifer și psihologia răului*) și a reușit să treacă audiența prin multe emoții (*de la plâns la râs și înapoi*), iar la final a fost aplaudat minute în șir. Am considerat că a fost cea mai fascinantă prezentare la care am asistat vreodată (*o combinație reușită de știință și spectacol*), prin urmare am încercat să scriu, în memoria sa, un scurt text în care să amintesc câteva dintre contribuțiile sale notabile la dezvoltarea psihologiei.

Philip George Zimbardo s-a născut pe 23 martie 1933, în Bronx, într-o familie de imigranți italieni, la a doua generație. Tatăl său lucra ca frizer, dar era frecvent șomer, astfel că familia sa a trăit mai mult din programe de ajutor guvernamental. Prin urmare a crescut în sărăcie, iar perioada respectivă i-a influențat perspectiva asupra vieții, după cum a afirmat el însuși „*Interesul meu de a înțelege dinamica agresiunii umane și a violenței provine din experiențele personale timpurii*”.

A supraviețuit unei boli din copilărie și experienței unei lungi șederi la un spital pentru copii cu boli contagioase, unde a învățat să citească. A fost cel mai mare dintre cei patru copii și primul membru al familiei sale care a urmat cursuri universitare. Educația sa formală a început la New York Public School 52 și a absolvit liceul James Monroe (*unde s-a împrietenit cu Stanley Milgram*). În 1954, Zimbardo și-a terminat licența cu o triplă specializare în Psihologie, Sociologie și

Antropologie, la Brooklyn College, unde a absolvit summa cum laude. A finalizat apoi studiile de masterat (1955) și doctorat (1959) în psihologie la Universitatea Yale, unde l-a avut îndrumător pe Neal E. Miller.

CERCETĂRILE SALE

În linii mari, cercetările lui Philip Zimbardo au explorat modul în care mediile sociale influențează comportamentul. El a fost cel mai bine cunoscut pentru studiul său controversat din 1971 (*Experimentul din închisoarea Stanford*), în care participanții au jucat rolul de gardieni ai unei false închisori și au devenit abuzivi din punct de vedere psihologic. Studiul a fost menit să examineze experiențele psihologice ale închisorii, dar a dezvăluit măsura șocantă în care circumstanțele pot modifica comportamentul individual. Până în prezent, este folosit ca studiu de caz la orele de psihologie pentru a evidenția atât psihologia răului, cât și etica cercetării psihologice cu subiecți umani (*a fost și subiectul unui film din 2015, cu Billy Crudup în rolul profesorului Zimbardo*).

Cu toate acestea, cercetările sale au mers cu mult dincolo de experimentul închisorii. Într-o carieră care a durat peste cinci decenii, profesorul Zimbardo a examinat subiecte precum persuasiunea, schimbarea atitudinii, disonanța cognitivă, hipnoza, cultele, alienarea, timiditatea, perspectiva temporală, altruismul și compasiunea. cercetările lui Philip Zimbardo s-a extins pe mai multe subiecte, cum ar fi:

a) Schimbarea atitudinii și disonanța cognitivă

Philip Zimbardo a urmat studii superioare în cadrul programului Yale de schimbare a atitudinii (*Yale Attitude Change Program*), condus de mentorul său Carl Hovland. Această experiență i-a inspirat un interes pe termen lung pentru procesele de schimbare a atitudinii și comportamentului produse de persuasiune. Cercetările sale asupra disonanței au început în timpul școlii și și-a scris disertația pe această temă după ce mentorii săi de la Yale l-au familiarizat cu opera lui Leon Festinger. El a conceptualizat fenomenul de disonanță ca un control cognitiv al motivației și a demonstrat puterea acestei abordări într-o serie de studii riguroase din punct de vedere experimental. Lucrare sa de disertație a fost publicată în 1960 în *Journal of abnormal and social psychology*. Printre alte publicații despre principiile comportamentului și schimbării atitudinii, a fost cartea *The Psychology of Attitude Change and Social Influence*¹ (scrisă împreună cu Michael Leippe) care a acoperit relațiile existente între influența socială, schimbarea atitudinii și comportamentul uman.

¹ Cartea a fost publicată la editura Trei.

b) Experimentul din închisoarea Stanford

Philip Zimbardo a primit pentru prima dată atenția națională pentru studiul său din 1969, care a examinat cauzele vandalismului. El credea că anonimatul și lipsa unei comunități ar putea duce la un comportament antisocial. Apoi, dr. Zimbardo a examinat influența situației asupra comportamentului uman în legendarul său experiment din închisoarea Stanford. În timp ce dorea să afle mai multe despre dinamica vieții din închisoare, el a fost interesat în mod deosebit de influența rolurilor sociale asupra comportamentului uman.

Dr. Zimbardo a văzut experimentul său ca pe o continuare a unui studiu ce fusese efectuat la începutul anilor 1960 de către psihologul Stanley Milgram, care îi fusese coleg de liceu și prieten în Bronx. În experimentul lui Milgram, participanții au fost împărțiți în două grupuri, profesori și cursanți, în camere separate. Când cursanții răspundeau incorect la o întrebare, o persoană cu autoritate îi îndemna pe profesori să administreze o pedeapsă și anume un fals șoc electric. Profesorii au continuat să electrocuteze elevii (sau așa credeau ei) chiar dacă auzeau țipete false în cealaltă cameră. Într-un interviu din 2009, publicat în revista *Teaching of Psychology*, dr. Zimbardo a explicat că „*în timp ce cercetarea lui Milgram se referea la puterea autorității individuale asupra unei persoane, experimentul din închisoarea Stanford se referea la capacitatea unui sistem de a crea în mod repetat situații care influențează puternic comportamentul*”.

În cadrul studiului, dr. Zimbardo și o echipă de studenți absolvenți de la Stanford au creat o închisoare simulată în subsolul clădirii Departamentului de Psihologie. Aproximativ două duzini de participanți (bărbați tineri și sănătoși de vârstă universitară) au fost recrutați pentru a petrece două săptămâni în închisoare fie în calitate de prizonieri, fie de gardieni (rolurile au fost decise prin aruncarea unei monede). Zimbardo era supraveghetorul închisorii – un rol pentru care a fost criticat pentru că și l-a asumat deoarece nu mai era un observator neutru, ci un participant activ la studiu.

Relațiile dintre gardieni și prizonieri s-au deteriorat rapid, pe măsură ce experimentul a progresat, iar linia dintre jocul de rol și realitate a dispărut. După cum a recunoscut mai târziu dr. Zimbardo, rezultatul a fost „șocant și neașteptat” și „scăpat de sub control”. Unii gardieni au devenit tiranici și abuzivi în comportamentul lor față de prizonieri. Pentru deținuți, experiența a dus la anxietate acută, depresie emoțională, plâns și furie. Experimentul, destinat să dureze două săptămâni întregi, a fost oprit după șase zile din cauza abuzurilor psihologice care au avut loc. Este util de reamintit că dintre observatorii acestui experiment, numai psihologul Christina Maslach a obiectat asupra moralității experimentului și lipsei de etică a procedurilor aplicate de către gardieni și se pare că ea a fost cea care l-a convins pe Philip Zimbardo să oprească experimentul.

Profesorul Zimbardo a povestit că, la câteva săptămâni după încheierea experimentului, a vorbit despre rezultate la conferința anuală a Asociației Americane de Psihologie. Vechiul său prieten Stanley Milgram, care se afla în

audiență, a venit la el să-l îmbrățișeze și i-a spus: „Oh, mulțumesc, acum o să-mi iei toate atacurile etice de pe umeri, pentru că ceea ce ai făcut tu a fost mai rău decât ceea ce am făcut eu în studiile mele”.

Motivul principal al profesorului Zimbardo pentru efectuarea experimentului a fost să se concentreze asupra puterii rolurilor, regulilor, simbolurilor, identității grupului și validării situaționale a comportamentului. De exemplu, la simpozionul de la Toronto din vara anului 1996, profesorul Zimbardo afirma că „*Făceam de câțiva ani cercetări asupra deindividualizării, vandalismului și dezumanizării, care au ilustrat ușurința cu care oamenii obișnuiți puteau fi conduși să se angajeze în acte antisociale, prin punerea lor în situații în care se simțeau anonimi sau îi puteau percepe pe ceilalți în moduri care îi făceau mai puțin umani, ca inamici sau obiecte*”.

În 2012, profesorul Zimbardo a declarat că mesajul din studiu său este că „*situațiile pot avea o influență mai puternică asupra comportamentului nostru decât o apreciază majoritatea oamenilor și puțini oameni recunosc asta*”.

Experimentul din închisoarea Stanford a fost un element de bază al manualelor de psihologie timp zeci de ani, în mare parte din cauza întrebărilor etice pe care le-a ridicat cu privire la studiile pe subiecți umani. Deși experimentul a avut o influență semnificativă, acesta a fost și subiectul unor critici aspre, inclusiv privind metodologia sa și etica cercetării. Unii oameni au pus sub semnul întrebării validitatea experimentului, iar alții au condamnat utilizarea subiecților umani fără consimțământ adecvat și fără o monitorizare adecvată a impactului psihologic.

De exemplu, într-un comunicat de presă din 1971 al Stanford News Service, scris la începutul experimentului, profesorul Zimbardo scria că „*Cei mai mulți oameni își desfășoară viața de zi cu zi presupunând că au mai mult control asupra comportamentului lor decât îl au de fapt. De multe ori nu suntem conștienți de puterea extraordinară pe care o exercită situațiile sociale asupra noastră pentru a ne modela, ghida și manipula comportamentul*”, ceea ce ne poate duce cu gândul că avea deja așteptări foarte clare cu privire la rezultatele studiului.

Mai recent (2018¹, 2019²), Thibault Le Texier de la Universitatea din Nisa a examinat arhivele experimentului, inclusiv videoclipuri, înregistrări și notele scrise de mână ale profesorului Philip Zimbardo și a susținut că „*Gărzile știau ce rezultate ar fi trebuit să producă experimentul ... Departe de a reacționa spontan acestui mediu social patogen, gardienilor li s-au dat instrucțiuni clare despre cum să-l creeze ... Experimentatorii au intervenit direct în experiment, fie pentru a da*

¹ Le Texier, T. (2018). *Histoire d'un Mensonge: Enquête sur l'Expérience de Stanford*. Paris, France: La Découverte.

² Le Texier, T. (2019). *Debunking the Stanford Prison Experiment*. American Psychologist, 74(7):823-839; available at https://letexier.org/IMG/pdf/LeTexier_Debunking-the-SPE_American-Psychologist_2019.pdf

instrucțiuni precise, fie pentru a rememora scopurile experimentului, fie pentru a stabili o direcție general ... Pentru a obține participarea lor deplină, Zimbardo a intenționat să-i facă pe gardieni să creadă că sunt asistenții săi de cercetare”.

De asemenea, un alt articol³ publicat în revista *American Psychologist* a concluzionat că Zimbardo i-a încurajat pe gardieni să acționeze așa cum au procedat, prin urmare acele comportamente ostile nu au apărut de la sine, ci au fost generate chiar de însuși Zimbardo.

De la publicarea sa originală în franceză, acuzațiile lui Le Texier au fost examinate și de alți cercetători. În cartea sa *Humankind – a hopeful history* (2020), istoricul Rutger Bregman discută acuzațiile că întregul experiment a fost fals și fraudulos. Bregman a susținut că acest experiment este adesea folosit ca exemplu pentru a arăta că oamenii cedează cu ușurință în fața unui comportament rău, dar Zimbardo a fost mai puțin sincer cu privire la faptul că le-a spus gardienilor să acționeze așa cum au procedat.

Deși experimentul din închisoarea Stanford a fost contestat în 2018 de diverși autori, profesorul Mark McDermott de la University of East London analizând toate criticile⁴ ajunge la concluzia că aceștia exagerează critica și că mesajul cheie și moștenirea experimentului realizat de Zimbardo rămân intacte, și anume „*acele situații în care ne aflăm, rolurile pe care ni le asumăm, comportamentul celorlalți din jurul nostru, toate au efecte foarte semnificative asupra comportamentului nostru și ne influențează comportamentul în moduri pe care avem tendința de a subestima*”.

c) Timiditatea

După studiul din închisoare, profesorul Zimbardo a decis să caute modalități în care ar putea folosi psihologia pentru a ajuta oamenii și astfel a ajuns la înființarea Clinicii Shyness în Menlo Park, care tratează timiditatea la adulți și copii. Cercetările lui Philip Zimbardo despre timiditate au rezultat în două cărți de succes pe această temă, *Shyness: What It Is, What To Do About It* și *The Shy Child*, în colaborare cu Shirley Radl.

d) Controlul minții

Alte subiecte pe care le-a cercetat includ controlul minții și comportamentul sectelor. După ce a lucrat personal cu câțiva membri ai sectei Peoples Temple a lui

³ Haslam, A., Reicher, S.D., Bavel, J.V. (2019). *Rethinking the nature of cruelty: The role of identity leadership in the Stanford Prison Experiment*. *American Psychologist*, 74(7):809-822.

⁴ McDermott, M. (2019). *Evaluating the criticisms of the Stanford Prison Experiment*. *Psychology Review*, vol.25, issue 2, pp. 18-20.

Jim Jones, care scăpaseră de sinuciderea/masacrul din jungla Guyana din 1978, profesorul Zimbardo a devenit fascinat de contextul psihologic intens unic și de forțele implicate în recrutarea, identificarea și interiorizarea ideilor sectei și cum li s-ar putea rezista. Acesta a conceptualizat controlul minții ca pe un fenomen care cuprinde toate modurile în care forțele personale, sociale și instituționale sunt exercitate pentru a induce în alții conformarea, conformitatea și schimbarea credințelor, atitudinilor, valorilor.

e) Efectul Lucifer

Discuțiile despre experimentul din închisoarea Stanford au reapărut în 2004, după ce soldații americani au fost acuzați de torturarea și umilirea prizonierilor din închisoarea Abu Ghraib din Irak. Fotografiile abuzului au fost publicate de organizații de știri, inclusiv The New York Times.

Dr. Zimbardo a fost un martor expert în apărarea sergentului Ivan Frederick al II-lea, gardian la închisoarea Abu Ghraib, care a pledat vinovat în instanța militară pentru opt capete de acuzare. Profesorul l-a privit pe soldat ca pe o victimă a circumstanțelor, susținând că evaluările psihiatrice nu au arătat că acesta are tendințe sadice. El a susținut că pedeapsa lui Frederick ar trebui redusă din cauza circumstanțelor atenuante, explicând că puțini indivizi pot rezista presiunilor situaționale puternice ale unei închisori, în special fără o pregătire și supraveghere adecvată. Se pare că judecătorul a ignorat mărturia lui Zimbardo și i-a dat lui Frederick pedeapsa maximă de 8 ani. Zimbardo s-a bazat pe cunoștințele pe care le-a dobândit în urma participării sale la cazul Frederick pentru a scrie o nouă carte despre legăturile dintre Abu Ghraib și experimentul său cu închisoarea, intitulată *Lucifer Effect: Understanding How Good People Turn Evil*⁵.

Profesorul Zimbardo a considerat că refuzul procurorului și judecătorului de a lua în considerare orice idee că forțele situaționale ar putea influența comportamentul individual se explică prin faptul că aceștia „*Au crezut în concepția standard de individualism care este împărtășită de majoritatea oamenilor din cultura noastră. Este ideea că vina a fost în întregime „dispozițională”, consecința deciziei raționale alese în mod liber a sergentului Chip Frederick de a se angaja în comportamente abuzive.*”

Spre deosebire de magistrații respectivi, profesorul Zimbardo considera că „*Oamenii buni pot fi induși, seduși și inițiați să se comporte în moduri rele. Ei pot fi, de asemenea, determinați să acționeze în moduri iraționale, stupide, autodestructive și antisociale atunci când sunt cufundați în „situații totale” care impactează natura umană în moduri care ne provoacă simțul stabilității și coerenței personalității individuale, a caracterului și moralității.*”

⁵ Cartea a fost publicată la editura Nemira

Profesorul Zimbardo a avertizat că există șapte procese sociale care ung „panta alunecoasă a răului”, putându-i transforma pe oamenii buni în oameni răi, și anume:

- Realizarea cu ignoranță a unui prim pas mic
- Dezumanizarea altora
- De-individualizarea sinelui (anonimat)
- Difuzarea responsabilității personale
- Supunerea oarbă față de autoritate
- Conformitate necritică la normele de grup
- Toleranța pasivă a răului prin inacțiune sau indiferență

f) Perspectiva temporală

În 2008, împreună cu John Boyd, profesorul Zimbardo a publicat lucrarea *The Time Paradox: The New Psychology of Time That Will Change Your Life* în care prezintă Teoria perspectivei temporale și Inventarul Zimbardo privind perspectiva temporală (ZTPI). În 2009, l-a întâlnit pe Richard Sword și a început să colaboreze pentru a transforma teoria perspectivei temporale într-o terapie clinică, începând un studiu pilot de patru ani. În 2009, Zimbardo a susținut Ted Talk Psihologia timpului despre teoria perspectivei temporale, iar în 2012 a scris cartea intitulată *The Time Cure*, împreună cu Richard Sword și soția sa Rosemary.

g) Eroismul

După zeci de ani de cercetare a psihologiei răului și a factorilor sociali care influențează negativ comportamentul oamenilor, profesorul Zimbardo și-a dedicat ultima parte a vieții cercetării și promovării psihologiei eroismului, inclusiv a unor subiecte despre nesupunerea față de autoritatea nedreaptă, fenomenul avertizorilor de integritate și combaterea efectului spectatorului. Contribuțiile sale includ cercetări științifice asupra fundamentelor compasiunii, altruismului și relațiilor umane pașnice. Ultimul său articol, „*Banalitatea eroismului*”, a examinat modul în care oamenii obișnuiți pot deveni eroi de zi cu zi.

Profesorul Zimbardo a fost consilier al organizației anti-bullying Bystander Revolution și a apărut în videoclipurile organizației pentru a explica efectul spectatorului și a discuta despre răul inacțiunii.

De asemenea, profesorul Zimbardo a fost fondatorul și directorul Heroic Imagination Project (HIP), o organizație non-profit dedicată promovării eroismului în viața de zi cu zi. Din 2010, HIP s-a axat pe programe educaționale în Statele Unite și la nivel global în Polonia, Indonezia, Italia și Ungaria, pentru a-i învăța pe oameni cum să reziste unor comportamentelor precum hărțuirea, efectul spectatorului și conformitatea negativă și pentru a încuraja acțiunile sociale pozitive. Conceptul de „banalitate a eroismului”, introdus de Dr. Zimbardo și Dr. Zeno Franco în 2006, servește drept principiu călăuzitor pentru Heroic Imagination Project, subliniind credința că promovarea unei culturi a eroismului poate

împuternici indivizii să acționeze pozitiv și să facă schimbări de impact în comunitățile lor.

DISTINCȚII ȘI RECUNOAȘTERI

Profesorul Philip Zimbardo s-a pensionat oficial în 2003 și a ținut ultima sa prelegere (*Exploring Human Nature*) pe data de 7 martie 2007, sărbătorind cel de-al 50-lea an de predare a psihologiei. În cariera sa, a predat la Yale între anii 1959 și 1960, apoi a fost profesor de psihologie la New York University College of Arts & Science în perioada 1960-1967. Din 1967 până în 1968 a predat la Universitatea Columbia, iar în final s-a alăturat facultății de la Universitatea Stanford din California în 1968. După pensionare, a continuat să țină prelegeri la Stanford, la Universitatea Palo Alto și la Naval Postgraduate School din Monterey.

Profesorul Philip Zimbardo a fost cunoscut pe scară largă pentru cursurile populare de introducere în psihologie. Timp de zeci de ani, el a fost autorul a numeroase ediții ale manualului introductiv de psihologie *Psychology And Life* și coautor al lucrării *Psychology: Core Concepts*, care au reprezentat texte de bază pentru multe cursuri de psihologie. De-a lungul carierei sale, s-a angajat să „dezvăluie psihologia” sau să facă psihologia accesibilă publicului, în special prin serialul său de televiziune PBS intitulat *Discovering Psychology*, care a fost folosit în multe telecursuri și care a câștigat un Emmy și premii de la American Psychological Association, Western Psychological Association și Columbus International Film & Video Festival. El a căutat să reducă decalajul dintre mediul academic și publicul mai larg, folosind mass-media pentru a-și comunica munca.

Profesorul Philip Zimbardo a fost un academician inteligent, extravagant și întotdeauna îmbrăcat frumos, ale cărui interese provocatoare de cercetare (putere, răutate, eroism) l-au făcut o figură populară în campusul Stanford. Printre cei care l-au lăudat ar merita amintiți următorii:

- David Spiegel, profesor de psihiatrie la Facultatea de Medicină a Universității Stanford, l-a numit pe Zimbardo „un profesor legendar”, spunând că „a schimbat modul în care gândim influențele sociale”.
- Colegul Ewart Thomas, profesor emerit de psihologie și fost decan la School of Humanities and Sciences, a afirmat că Zimbardo a fost „renumit pentru că i-a inspirat pe mulți dintre studenții săi să urmeze cariere de cercetare și predare în care ei, ca și mentorul lor, au fost recunoscuți pentru activitatea distinsă de predare”.
- Claude Steele, profesor Lucie Stern în științe sociale, a spus: „Phil Zimbardo este unul dintre cei mai prolifici și mai influenți psihologi ai generației sale – un adevărat pionier al domeniului psihologiei sociale. Practic, toate cercetările lui Phil arată cum pot fi studiate științific fenomene importante ale comportamentului uman din viața reală. Pentru o știință tânără precum psihologia socială, aceasta a fost o contribuție deosebit de importantă.”

Carierea sa didactică a fost recunoscută cu numeroase premii, precum: *Premiul pentru predare distinsă* de la New York University (1965), *Premiul pentru predare distinsă pentru contribuții remarcabile la educația în psihologie* de la American Psychological Foundation (1975), *Premiul Phoenix pentru predare remarcabilă* de la Stanford Psychology Department (1984), *Cel mai bun profesor de psihologie din California* de la Revista California, (1986), *Premiul Walter Gores pentru predare distinsă* de la Stanford University (1990), *Premiul Bing pentru predare remarcabilă* de la Stanford University (1994-1997), *Premiul pentru predare remarcabilă* de la Western Psychological Association (1995), *Premiul pentru predare distinsă* de la Phi Beta Kappa (1998), *Premiul Robert S. Daniel de excelență în predare* de la APA Division 2, Society for the Teaching of Psychology (1999), și *Premiul decanului pentru predare distinsă* de la Stanford University (1999-2000).

Totodată, profesorul Zimbardo a fost ales președinte al Asociației Americane de Psihologie în 2002, precum și președinte al Western Psychological Association în 1983 și 2001.

În 2002, Philip Zimbardo a primit premiul *Carl Sagan pentru înțelegerea publică a științei*, acordat de Council of Scientific Society Presidents, iar în 2005 a fost onorat pentru contribuțiile cercetărilor sale la dezvoltarea cunoașterii cu *Premiul Havel Foundation Vision 97* (un premiu pentru munca remarcabilă în lumea științei).

De asemenea, Asociația Americană de Psihologie i-a acordat profesorului Zimbardo *Premiul pentru contribuții distinse în interes public* (2008), *Medalia de aur pentru realizările în știința psihologiei* (2012), *Premiul Kurt Lewin pentru contribuții remarcabile la dezvoltarea și integrarea cercetării psihologice și acțiunii sociale* (2015) și *Citația prezidențială pentru realizări internaționale* (2023). În 2010, a primit trei premii pentru realizări pe viață, de la Brooklyn College, Western Psychological Association și Society of Personality and Social Psychology.

În final, trebuie amintit și faptul că Philip Zimbardo împreună cu cercetătorii de la Universitatea La Sapienza din Roma, Gian Vittorio Caprara și Claudio Barbaranelli, au primit în 2003 sarcasticul *Premiu Nobel pentru Psihologie* pentru articolul *Politicians' Uniquely Simple Personalities*⁶ publicat în revista Nature.

Într-un interviu din 2012 acordat revistei *History of Psychology*, el a spus „Studiul din închisoarea Stanford va fi moștenirea mea. Urmează să fie ceea ce va sta scris pe piatra mea funerară.” Deși un mare semn de întrebare va rămâne întotdeauna cu privire la autenticitatea rezultatelor experimentului din închisoarea Stanford, profesorul Philip Zimbardo va rămâne în memoria tuturor ca inițiator al

⁶ Caprara, Gian Vittorio; Barbaranelli, Claudio; Zimbardo, Philip (1997). "Politicians' uniquely simple personalities". *Nature*. 385 (6616): 493.

cercetării asupra modului în care comportamentul individual este modelat de sistemele, situațiile și contextele sociale. El va fi amintit ca fiind un psiholog inovator care a îndrăznit să forțeze limitele științei noastre și să studieze cele mai întunecoase și mai ascunse aspecte ale sufletului, fapt care a schimbat pentru totdeauna modul în care privim comportamentul uman.

Ștefan Liță